

Конкульовський В. В.,
Херсонський державний університет

ДО ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ У КІНОТЕКСТАХ КОМЕДІЙНОГО ЖАНРУ

У статті здійснено перекладознавчий аналіз стратегій та тактик при транскодуванні кінокомедії "Old School" на матеріалі чотирьох російських перекладів; висвітлено основні способи перекладу, які використовували аматорські та професійні кіноперекладачі при відтворенні лінгвокультурної складової вербального тексту.

Ключові слова: кінопереклад, адаптація, реалія, адекватність.

В статье предпринят переводоведческий анализ стратегий и тактик при транскодировании кинокомедии "Old School" на материале четырех российских переводов; выделены основные способы перевода, которые использовали любительские и профессиональные кинопереводчики при воспроизведении лингвокультурной составляющей вербального текста.

Ключевые слова: киноперевод, адаптация, реалія, адекватность.

The article focuses on the analysis of the main translating strategies and tactics while trans-coding comedy movie "Old School" based on four different Russian translations; it highlights the main translating methods used by amateur and professional translators while recreating the linguistic and cultural components of a verbal text.

Key words: film translation, adaptation, realia, adequacy.

На сьогодні одним з найважчих жанрів кіно з точки зору перекладу є комедія, яка водночас залишається і найпопулярнішим жанром серед глядачів. Важливим для адекватного відтворення кінотексту для цільової іншомовної та іншокультурної аудиторії постає врахування культурно обумовленої асиметрії тексту оригіналу та тексту перекладу. Актуальність даної проблематики зумовлена, з одного боку, важливістю врахування труднощів перекладу кінокомедій для досягнення найповнішого результату, з іншого, – відсутністю теоретичних і практичних розвідок комплексного характеру у галузі кіноперекладу.

Мета даної статті полягає у висвітленні перекладацьких втрат у ключових, сюжетотвірних мовленневих актах у знаковій "культуроцентричній кінокомедії" (термін – В.В. Демецької) "Old School" на матеріалі чотирьох російських перекладів (два аматорських закадрових, один професійний закадровий та професійний дубляж). У нашому дослідженні ми виділимо основні способи перекладу, які використовували аматорські та професійні кіноперекладачі, проаналізуємо доцільність їх застосування, а також запропонуємо адекватні варіанти перекладу.

Релевантною цілям нашого дослідження вбачається запропонована Я.І. Рецкером класифікація перекладацьких трансформацій, яка характеризується чіткою структурованістю, логічне підґрунтя якої вповні відповідає магістральним питанням та завданням лінгвістичної складової теорії та практики перекладу. Завдяки розробленій класифікації ми можемо проаналізувати доцільність застосованих перекладачем прийомів і засобів при роботі з кінотекстом, а також прослідити логіку перекладача при виборі перекладацьких тактик, обраних для адекватного відтворення ключових, сюжетоформувальних ситуацій кінотексту.

Складність перекладу кінокомедій пов'язана з тим, що фільми комедійного характеру переповнені алюзіями, метафорами, гіперболами, іронією, евфемізмами, сленгом, жаргонізмами, реаліями, специфічним гумором, прищипаними певній лінгвокультурі, пряме транскодування яких почасти залишається незрозумілим і перекладачам, а звідси – цільовому рецептору. Специфічний гумор та етнокультурні реалії у кінотексті бажано адаптувати до культурних стереотипів глядача і відтворювати, враховуючи особливості менталітету країни перекладу. Кінопереклад, таким чином, вважається успішним за умови адекватної передачі прагматичного змісту кінофільму, його семантичних і лексико-стилістичних особливостей [1; 2; 3].

Багато глядачів не сприймають комедійний ефект у тому чи іншому мовленнєвому акті саме через невдалий переклад. Через такий переклад втрачається атмосфера та колорит фільму, адже мовленнєві акти в кінокомедіях – це сюжетоформувальні ситуації фільму, повороти сюжетної лінії, мікроситуації, які мають свій початок і своє логічне завершення.

Для нашого дослідження ми обрали прототипову американську кінокомедію "Old School". Даний фільм можна вважати ядерною, знаковою, культуроцентричною комедією з точки зору персонажів, хронотопу та композиції. На прикладі демонстрації знакових, прототипових американських фільмів у нашій свідомості у результаті когнітивних процесів формується картина американського способу життя, система цінностей тощо.

Розглянемо приклади неадекватного відтворення нецензурної лексики при перекладі фільму "Old School". Відтворення стилістично зниженої, нецензурної лексики залежить від конкретного перекладача. Проте, завжди слід враховувати розбіжність у співвідношенні ступенів експресії лексики в обох мовах для збереження оригінального рівня інтертекстуальності. Перекладач повинен намагатись передати авторський задум без використання вульгарних, лайливих слів. Засоби російської та української мов дозволяють соковито та яскраво передати нецензурну лексику мови оригіналу. Одним із таких хрестоматійних прикладів інтракультурної адаптації можна назвати, запропонований Я.І. Рецкером, фільм "Джентльмени удачі", автори якого зуміли без застосування грубих вульгаризмів яскраво передати жаргон злочинців. Цитати з цього фільму ввійшли у приказки і залишаються актуальними і сьогодні.

У комедії "Old School" можна неодноразово почути нецензурну лексику в мові оригіналу. Ось один з таких випадків: "all I want to do is get some fucking sleep". Це речення в аматорському перекладі звучить як: "все, что я хочу – это нех...во выспаться", але сам жанр оригіналу передбачає і більш нейтральний вислів на кшталт: "все, чего я хочу – это, черт возьми, хорошенько выспаться". Якщо пом'якшити лайку чи зовсім прибрати її з тексту,

втрачається весь колорит фільму, жанрові ознаки кінострічки, стилістика, особливості характерів героїв. В одному з епізодів актор констатує: “*love, it’s a motherfucker, huh*”. У перекладі ми чуємо: “*любовь – такое д... .. ебство*”. Але і тут характер персонажу не зміниться, якщо перекладач використає стилістично пом’якшувальний варіант: “*любовь – это такая чушь*”.

Важливим для перекладу постає адекватне відтворення етнозумовлених і соціальних реалій та онімів, притаманних певній лінгвокультурі. Так, жоден з чотирьох перекладів не передає яскраво виражений акцент офіціанта на ім’я Аві в мовленнєвому акті під час розмови головних героїв у піцерії. Перекладач повинен враховувати екстралінгвальні фактори так само, як і характери персонажів, їх акценти, при відтворенні імен, прізвиськ та манери говоріння для адекватної передачі прагматичного змісту. Оригінальний текст звучить так: “*I’m a big supporter... I look forward to pledging next semester*”. У перекладі ми чуємо: “*Я, Ави, большой сторонник... я собираюсь вступить в следующем семестре*”. Ми пропонуємо наступний альтернативний варіант перекладу реплік офіціанта: “*я есть большой сторонник ..., я собираюсь вступить в следующем семестре*”.

У фільмі часто неадекватно відтворені імена персонажів та їх прізвиська. Так, прізвисько “*Cheese*” перекладають “*Чиз*” або “*Сыр*”, як це зроблено у професійному закадровому варіанті. Переклад словниковим відповідником не передає суті прізвиська. У сленговому варіанті “*Cheese*” означає “*блювотник*”. Переклавши це слово “*срык/рыгунчик*” ми передаємо гумористичний ефект та допомагаємо рецептору зрозуміти походження прізвиська, його етимологію. Також незрозумілим є рішення перекладача змінити усім знайоме англосаксонське ім’я *Френк* на його франкомовний відповідник *Франк*.

Ще в одному мовленнєвому акті перекладач вирішив елімінувати фразу, яка стала крилатою для американської лінгвокультури та залишається такою і на сьогодні “*Blue, you’re my boy!*”. Одним із адекватних варіантів убачається такий: “*Блу, а ты мужик!*”, оскільки ця фраза використовується в американській лінгвокультурі для підбадьорювання та прояву захоплення. Водночас, не зважаючи на ці асоціації, прізвисько “*Blue*” у двох перекладах звучить “*Блю*” та “*Синий*”.

В одному з найкумедніших епізодів фільму фраза “*Honey, do you think KFC is still open?*” у професійному закадровому перекладі звучить як “*дорогая, может поедем в фитнес центр?*”. Перекладач зобов’язаний орієнтуватись на рецептора, тому дослівний переклад у даному випадку з аббревіатурою “*КейЕфСи*” пересічному глядачу здається незрозумілим, адже більшості жителів Росії та України невідома мережа ресторанів швидкого харчування “*Кентаки Фрайд Чикен*”, така популярна в США. Натомість, через асиметрію культур для адекватного сприйняття та активації тих самих фреймів у свідомості реципієнтів мови перекладач, доцільнішою є адаптація та заміна “*КейЕфСи*” на відомий усім “*МакДоналдс*”, що допоможе добитися динамічної еквівалентності. І тут заміна орієнтована на прагматичний аспект перекладу – на аналогічне сприйняття позначуваного словом поняття в мові перекладу. Отже, ми пропонуємо застосувати цілісну перебудову за Я.І. Рецкером, переклавши дане речення: “*дорогая, как ты думаешь, “МакДоналдс” все еще открыт?*”.

Під час ще одного сюжетоформувального мовленнєвого акту звучить фраза: “*Couple La-Z-Boys to fill it out, a starter couch. You could put a hot tub anywhere*”, яку переклали у такий спосіб: “*несколько нормальных бутылок, диванчик покрасивее и ванну*”, натомість адекватним убачається такий варіант: “*пару мягких кресел, стильный диванчик, можно джакузи куда-нибудь поставить*”. Перекладач не ідентифікував американську реалію “*La-Z-Boy*” – “*мягкое кресло*” і, можливо, виходячи із контексту, запропонував свій власний варіант “*несколько нормальных бутылок*”. Ще в одному з аматорських перекладів саме ця фраза вже отримала інший варіант інтерпретації, але знову ж таки з тієї самої причини – нівелювання реалій лінгвокультури оригіналу. Так, фразу “*You could put a hot tub anywhere*” переклали “*и ты можешь положить обогреватель, где хочешь*”. Перекладач проігнорував свого “найкращого друга”, словниковий відповідник “*hot tub*” – “*джакузі*”. Ще один приклад місінітерпретації тексту оригіналу: “*I don’t know where I was going with that*” перекладено у такий спосіб: “*я не знаю, куда я с этим приду*”, а також “*я не знаю, до чего бы я додумался*” у той час, як адекватним буде такий варіант: “*я не знаю, к чему я велля не знаю, к чему я это все говорю*”. Наведемо ще один приклад перекладацьких огріхів, причиною яких є “халатне” ставлення до відповідальної місії. Репліка “*I don’t mind popping for breakfast. I do speakers. I don’t do tests*” в аматорському перекладі звучить: “*я могу пропустить завтрак, я могу говорить речи, но я не могу проходить экзамены*”. Виходячи з перекладу, будь-який реципієнт відразу відчує певну алогічність репліки, адже зовсім не зрозуміло, чому він може “*пропустить завтрак*” разом із “*говорить речи*”, але при цьому “*не могу проходить экзамены*”? Адекватним може бути такий варіант перекладу: “*я не против заплатить за завтрак, но я занимаюсь колонками, я не занимаюсь тестами*”. Незрозумілим залишається варіант професійного закадрового перекладу фрази “*I’m good either way. Just need to run it by Marissa*” – “*А мне и так нравится. Я собираюсь поручить дом Мариссе*”. Прийнятним вважаємо варіант: “*Я – за, по-любому /Лично я – “за”/Мне подходят оба варианта. Только у Мариссы спросу/ Надо только обговорить это с Мариссой*”.

Ще один приклад перекладацької втрати при роботі з текстом оригіналу: фраза “*is this one of your guys?*” звучить “*здесь кто-то из ваших парней?*”. Можна припустити, що перекладацька втрата спричинена відсутністю скриптів у перекладача, а також тим, що перекладач не врахував відеоряд, переплутавши персонажів. Доречнішим у цьому контексті є такий варіант перекладу: “*это один из твоих новых друзей?*”.

У наступному прикладі до вислову “*it’s sick*” бажано застосувати антонімічний переклад “*клево/круто*”, враховуючи контекст мовленнєвого акту. Перекладач використав словниковий відповідник “*ужасно*”. Кардинально протилежною виглядає така ситуація: за контекстом і відеорядом видно як герой радісно вигукує “*that’s awesome*” – “*это круто!/шикарно!*”, але перекладач обирає зовсім протилежний варіант “*как грустно*”, який не тільки не відповідає авторському тексту, але й прямо протилежний загальному тону комунікативної ситуації.

У наступному прикладі було використано словниковий відповідник: “*Mitch, you’re on the rebound*” – “*Митч, тебя ударило рикошетом*”. Ми пропонуємо застосувати смисловий розвиток, адже цього вимагає контекст мовленнєвого акту: “*Митч, ты проходишь процесс реабилитации*”.

Під час розмови у психолога один з персонажів вживає слово "underpants", а потім уточнює "panties", які переклали одним словом "труси". Перекладач можливо вирішив, що слово "panties" після "underpants" неважливе та елімінував його, проте, зважаючи на мовленнєвий акт та інтенцію автора, відображену у відеоряді, можна зрозуміти, що слово "panties" вжите для емпатичного та комічного ефекту і його бажано перекладати у відповідності до контексту, а тут це "underpants" – "нижнее белье", а "panties" – "трусики".

Розглянемо приклади застосування генералізації та конкретизації. "Prom committee thing" – "подготовительный комитет", який, безперечно, потребує конкретизації – "подготовительный комитет к выпускному".

"I'm missing 18 holes of golf here" – "мне не хватает 18 лунок для гольфа". Перекладач застосував дослівний переклад у той час, як пересічному глядачеві гра в гольф, як і її правила абсолютно невідомі та незрозумілі. В даній ситуації краще застосувати генералізацію "я пропускаю гольф", яка не вплине на прагматичний зміст повідомлення.

"The co-host of CNN's Crossfire, famed political consultant, the Raging Cajun, Mr. James Carvill" – "ведущий программы СиЭнЭн "Перекрёстный огонь", политический консультант из Реджин Кеджина". Словосполучення "Политический консультант из Реджин Кеджина" постає чимось незрозумілим для більшості реципієнтів, тому доречнішим було б застосувати генералізацію "сведущий "Перекрёстного огня" на СиЭнЭн, известный политический консультант – Джеймс Карвилл". Ще в одному варіанті назву ток-шоу "Crossfire" елімінували. Елімінація в даному випадку є виправданою, оскільки для більшості іншопольованих глядачів передачі на CNN є невідомими, тому назва програми не буде нести жодного змістового навантаження.

Розглянемо приклади використання перекладачами словникових та варіантних відповідників.

"Chicks" – "курочки". Через асиметрію культур краще використати варіантний відповідник і за рахунок адаптації добитися динамічної еквівалентності. В російській та українській лінгвокультурах "курочками" називають найкращих і найдорожчих проститутток. Перекладачеві не вдалося передати прагматичне значення слова і краще було б використати прагматичний еквівалент "телки".

"School spirit" – "дух школы". В англійській мові та американському суспільстві слово "school" означає не лише школу. У даному контексті краще було використати варіантний відповідник "университетский дух".

"On campus" – "в округе". "Кампус" – слово, свого часу неологізм, довгий час перебуває в активному лексиконі більшості жителів України та Росії, а тому заміна прямого словникового відповідника варіантним є виправданою.

Таким чином, у ході нашого дослідження ми здійснили перекладознавчий аналіз стратегій та тактик при транскодуванні кінокомедії "Old School" на матеріалі чотирьох російських перекладів; висвітили основні способи перекладу, які використовували аматорські та професійні кіноперекладачі при відтворенні лінгвокультурної складової вербального тексту.

Проблематика дослідження має суттєві перспективи, актуальне теоретичне та практичне значення для перекладознавства з огляду на всезростаючу популярність кіно в Україні та водночас відсутність теоретичних і практичних розвідок комплексного характеру у галузі кіноперекладу.

Література:

1. Горшкова В. Е. Перевод в кино Текст. / В. Е. Горшкова. – Иркутск : МИГЛУ, 2006. – 278 с.
2. Лотман Ю. М. Семиотика кино и проблемы киноэстетики / Ю. М. Лотман. // Об искусстве. – СПб. : Искусство-СПб, 1998. – С. 315 – 323.
3. Слышкин Г. Г. Кинотекст (опыт лингвокультурологического анализа) / Г. Г. Слышкин, М. А. Ефремова // Поэтика. История литературы. Кино. – М. : Водолей Publishers, 2004. – 164 с.